

EK – 30

SANAYİLEŞMEDE
İNSAN FAKTÖRÜ

SANAYİLEŞİRKEN KENTLEŞME
EĞİTİM VE SAĞLIK SEKTÖRLERİ

EK – 30

TÜRKİYE’DE SANAYİLEŞME SÜRECİNDE

SAĞLIK VE EĞİTİMDE NELER OLDU? KENTLEŞME NASIL GELİŞTİ?

Bu konular son derece önemli ve uzmanlık gerektiren konulardır. Burada sağlık ve eğitim sektörlerindeki gelişmeleri *sadece* özetledim. Kentleşme konusunu ise konunun uzmanı, arkadaşım Dr İrem Altan lütfetti. Amaç, sanayileşirken sağlık- eğitim sektörleri ve kentleşme sürecindeki trendleri göstermektir.

A - SAĞLIK

1930 yılında Türkiye’de sağlık personeli, hastane-sağlık ocağı ve eczane sayısı:

Doktor	1 182
Hemşire	202
Ebe	400
Eczacı	127
Eczane	455
Hastane	Bilgi yok
Hastane yatağı	Bilgi yok
Sağlık Ocağı	YOK

Sağlık Hizmetlerinin Gelişimi

	1940	1950	1960	1965
Doktor	1 500	3 020	8 214	10 895
Hemşire	405	721	1 658	4 592
Sağlık Memuru	1 286	4 018	3 550	4 676
Ebe	616	1 285	3 219	4 329
Eczacı	129	130	1 390	1 771
Hastane	154	201	566	621
Sağlık Merkezi	YOK	16	286	264
Eczane	497	640	967	1 520
Hastane Yatağı	11 883	18 837	45 807	55 316

Görüldüğü gibi sanayileşme öncesi sağlık hizmetleri de sıfır noktasında imiş. Mevcut hastane ve eczanelerin çok büyük bir bölümünün İstanbul-Ankara-İzmir ve Çukurova’da olduğunu varsayarsak, ülkenin gerisinde “sağlık hizmeti” başlığı altında gerçekten hiçbir şeyin bulunmadığını söyleyebilirim.

1950 yılında ülkenin yaklaşık 21 milyon nüfusunun 130 diplomalı eczacısı, üç bin doktoru vardır. 1960 yılında doktor sayısı % 172, eczacı sayısı ise % 969 artmıştır. Hastane yatağı sayısındaki artış % 143'dür. Sağlık ocağı sayısı ise, her ne kadar DİE'ye göre 286 ise de DP yayınları bu rakamı 500+ olarak vermektedir: "her ilçe merkezine bir sağlık ocağı" hedefi doğrultusunda.

29 Şubat 1956 günü Adnan Menderes:

"Biz vazifeye geldiğimizde 16 sağlık merkezi bulduk. Bu 16 sağlık merkezi 1956 senesi sonunda tam 247'ye baliğ olmaktadır (ulaşmaktadır)... 2 bin verem yatağına mukabil bu adet 7080'e baliğ oldu"

Sektördeki gelişmelerin yüzde olarak özet tablosu:

ARTIŞ YÜZDELERİ (%)

	1945 - 1950	1950 - 1960	1960 - 1965
Doktor	55	172	33
Hemşire	76	130	177
Eczacı	12	982	26
Hastane	31	182	10
Hastane Yatağı	38	143	21
Eczane	24	87	27

40lı yıllar Türkiye'si salgın hastalıkların her yıl onbinlerce can aldığı bir ülkedir. Verem yılda 40 bin can almaktadır. 1950 yılı başlarında 3000 veremli hasta hastanelerde yatak beklemektedir. Türkiye'de 16 adet sağlık merkezivardır. 1956 yılında "her ilçeye enaz bir sağlık merkezi hedefi benimsenmiştir. Dönem sonunda 283 sağlık merkezi hizmet vermektedir.

Yukardaki tabloda 1945-50 artışlarının sınırlı, 1950-60 artışlarının ise 6-7 kat daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim sektöründe olduğu gibi sağlık sektöründe de 1960 sonrası artış yüzdeleri belirgin bir şekilde daha düşüktür.

B – EĞİTİM

B.1. İlkokullar

	1930	1939	1950	1960	1965
Okul	6 562	7 862	17 106	21 429	29 585
Öğretmen	15 308	17 120	34 822	54 049	82 781
Öğrenci	469 000	814 000	1 591 000	2 515 000	3 769 000
Diploma ¹	?	90 657 ²	142 323	276 516	447 933

B.2. Ortaokullar

	1930	1939	1950	1960	1965
Okul	82	228	381	715	861
Öğretmen	982	3 402	4 364	10 977	14 340
Öğrenci	25 000	84 000	65 000	255 000	354 000
Diploma ³	?	11 803 ⁴	11 412	40 253	73 986

B.3. Liseler

	1930	1939	1950	1960	1965
Okul	51	75	88	190	223
Öğretmen	578	1 329	1 931	3 860	5 259
Öğrenci	5 000	24 000	21 000	62 000	98 000
Diploma ⁵	?	5 652 ⁶	5 645	10 913	23 227

B.4. Mesleki ve Teknik Okul

	1930	1939	1950	1960	1965
Okul	46	81	317	503	777
Öğretmen	789	982	4 584	7 382	10 464
Öğrenci	8 109	12 352	55 522	98 010	161 196

B.5. Yüksek Okullar DİE 1930 yılı için 17 kuruluş göstermiş. Aslında bir üniversite, İstanbul Üniversitesi ve Mühendis Mektebi (İTÜ) var. 1960 ve 1965 yılında ise üniversite sayısı 7.

¹ Yıl içinde diplomat alan öğrenci sayısı

² 1945 yılının göstergesidir

³ Yıl içinde diplomat alan öğrenci sayısı

⁴ 1945 yılının göstergesidir

⁵ Yıl içinde diplomat alan öğrenci sayısı

⁶ 1945 yılının göstergesidir

B.5. Yüksek Okul ve Üniversiteler

	1930	1939	1950	1960	1965
Üniversite	2 ⁷	2	3	7	7
Öğretim Üyesi	502	855	1 852	3 911	4 916
Öğrenci	3 682	10 213	25 091	54 069	84 335
Diploma ⁸	?	2 221 ⁹	3 061	5 945	9 289

B.6. Artışlar: 1965/ 1930

İlkokul Öğrenci Sayısı	3 769/469 000 →	8
Ortaokul Öğrenci Sayısı	354 000/25 000 →	14
Lise ve Meslek Lisesi Öğrenci Sayısı	(98 000+161 196)/(5 000+ 8 109) →	20
Yüksek Okul Öğrenci Sayısı	84 335/3 682 →	23

Eğitim sektöründeki gelişmelerin yüzde olarak özet tablosu:

YIL İÇİNDE DİPLOMA ALAN ÖĞRENCİ SAYISINDAKİ ARTIŞLAR (%)

	1945 - 1950	1950 - 1960	1960 – 1965
İlkokul	60	94	62
Ortaokul	<i>eksi</i>	253	84
Lise	<i>eksi</i>	93	113
Yüksek Okul	38	94	55

YORUM:

1950-1960 döneminde diploma alan öğrenci sayısındaki artışlar, önceki beş yıl ile kıyaslanmayacak kadar yüksektir. 1960 sonrası ilk ve ortaokullarda artış hızı azalmış (dengeye yaklaşmış), yeni açılan üniversitelere yönelik lise diplomalarındaki artış % 100'ün üstüne çıkmıştır. Yüksek okul diplomalarındaki artışların oranı yeni üniversiteler¹⁰ de mezun vermeye başlayınca, 1965 sonrası, yükselecektir.

7

8 Yıl içinde diplomat alan öğrenci sayısı

9 1945 yılının göstergesidir

10 Ege (İzmir Bornova) - Ortadoğu Teknik – Atatürk (Erzurum) ve Karadeniz Teknik (Trabzon)

EK BİLGİLER

1 - BARKER RAPORU'NDA SAĞLIK KONUSU

Barker Raporu'nda ilginç rakamlar vardır. Rapor 1950 yılının ikinci yarısında yapılan gözlemleri yansıtmaktadır. Rapor'un takdim tarihi: 15 Mayıs 1951

Hastane yatak sayısı: 20 000 (% 70'i İsanbulda)

Özel (bulaşıcı hastalıklar için) Yataklar: 7 000 (20 binin içinde)

Bin kişiye 3 hastane yatağı hedefine göre olması gereken

hastane yatağı sayısı: 47 000 (Nüfusu 22.3 milyon kabul etmiş)

Ayrıca 33 bin verem vs özel yatak

Sağlık Ocağı sayısı: 22 (artı 18 inşa halinde)

Hükümetin ortaya koyduğu hedef: 1000 sağlık ocağı

Hekim sayısı: 7 500 (Bunların beşte biri Silahlı Kuvvetlerde, ikinci bir beşte biri İstanbul'da).

Eğitim görmüş hemşire sayısı: 600

Kırsal alanda sağlık hizmeti: SIFIR- YOK

2 – PROF DR NUSRET FİŞEK'TEN SAĞLIK KONUSUNDA BİLGİLER (Toplum ve Hekim Sayı 45 Aralık 1987)

1927 yılında Türkiye'de 1 059 hekim, 139 hemşire, 347 diplomalı ebe ve 1 036 sağlık memuru vardı.

Devlet bütçesi 42 milyon lira. Sağlık harcaması 2.9 milyon lira (% 6.9 – 1987 yılında bu oran % 2.5). Sağlık Bakanı Dr Refik Saydam.

3 – VEREM EĞİTİM VE PROPAGANDA HAFTASI'NDA AÇIKLAMA – 6 OCAK 2004

Çanakkale Sağlık Müdürü Dr İlhan Güney'in açıklamasına göre 1945 yılında veremden ölenlerin sayısı 100 binde 262. (Nüfus 19.5 milyon olduğuna göre bir yıl içinde ölenler sayısı 51 bin)

Bu sayı bugün yüz binde 30'a düşürülmüş.

Her bir milyon nüfusa isabet eden okul, öğrenci, doktor, hemşire, hastane, eczacı, sağlık ocağı ve eczane adedi (rakamlar yuvarlanmıştır)

	1950	1960	Artış %
İlkokul	800	1 100	38
İlkokul Öğrencisi	76 000	136 000	79
Orta+Lise	38	51	34
Orta+Lise Öğrencisi	7 000	15 000	114
Yüksek Okul	0.14	0.25	79
Yüksek Okul Öğrencisi	1 200	3 000	150
Doktor	144	296	106
Hemşire	34	60	76
Hastane	10	20	100
Sağlık Merkezi	<1	10	---
Eczane	31	34	10
Eczacı	6	50	733

KENT MERKEZ NÜFUSLARI (bin kişi)

	Kent	1927	1935	1945	1950	1965
--	------	------	------	------	------	------

1946 yılında nüfusu 100 binden fazla olan kentler

1	İSTANBUL	665	863	933	1467	1743
2	ANKARA	75	227	289	650	906
3	İZMİR	154	200	228	361	412
4	ADANA	73	100	118	232	290

1946 yılında nüfusu 50 – 100 bin arasında olan kentler

5	BURSA	62	86	104	154	212
6	ESKİŞEHİR	32	80	90	154	174
7	GAZİANTEP	40	63	72	124	160
8	KONYA	48	59	64	120	158
9	KAYSERİ	39	58	66	103	127
10	ERZURUM	32	53	53	90	105

1946 yılında nüfusu 30 – 50 bin arasında olan kentler

11	SİVAS	29	45	52	93	108
12	MALATYA	21	42	49	84	104
13	DİYARBAKIR	31	41	45	80	103
14	SAMSUN	30	38	44	88	108
15	URFA	29	37	39	60	74
16	MARAŞ	26	36	35	55	63
17	BALIKESİR	26	34	36	61	69
18	MERSİN	21	33	37	69	87
19	ZONGULDAK	12	33	36	54	55
20	MANİSA	29	32	35	60	70

1946 yılında nüfusu 20 – 30 bin arasında olan iller

21	TRABZON	25	30	34	54	66
22	AFYON	23	29	30	38	44
23	EDİRNE	35	29	30	39	46
24	HATAY		28	31	46	58
25	İZMİT	15	28	36	74	90
26	ANTALYA	17	25	28	51	72

27	ELAZIĞ	20	24	29	60	79
28	ÇANAKKALE	???	23	???	???	???
29	KARS	14	22	???	???	???
30	DENİZLİ	16	20	22	50	64
31	TOKAT	22	20	22	33	37
32	ÇORUM	20	20	23	35	42
33	KÜTAHYA	17	20	20	40	49

1946 yılında nüfusu 10 - 20 bin arasında olan iller

34	AYDIN	12	19	20	36	44
35	MARDİN	23	19	19	28	31
36	ISPARTA	16	17	18	36	43
37	SİİRT	15	16	16	23	26
38	TEKİRDAĞ	15	15	16	24	27
39	ÇANKIRI	???	15	???	???	???
40	BURDUR	???	15	15	25	29
41	AMASYA	13	15	15	29	34
42	VAN	???	14	14	22	31
43	RİZE	14	14	15	22	27
44	KIRŞEHİR	???	14	???	???	???
45	KIRKLARELİ	13	14	???	???	???
46	KASTAMONU	15	13	???	???	???
47	GİRESUN	12	13	13	20	25
48	ERZİNCAN	16	13	18	36	45
49	MUĞLA	10	13	???	???	???
50	YOZGAT	11	12	???	???	???
51	BİTLİS	???	11	???	???	???
52	NİĞDE	13	11	???	???	???
53	ORDU	???	10	12	20	27

NÜFUSU 10 BİNDEN AZ OLAN KENTLER

54	AĞRI	???	9			
55	BOLU	???	8			
56	BİLECİK	???	5			
57	MUŞ	???	5			
58	SİNOP	???	5			
59	GÜMÜŞHANE	???	4			
60	ÇORUH	???	4			
61	HAKKARİ	???	2			

62	BİNGÖL	???	2			
63	TUNCELİ	???	???			

İLÇE MERKEZLERİ

KIRIKKALE	<4	15	16	43	58
İSKENDERUN		19	23	62	69
TARSUS	24 (1935)	29	34	51	58
SAKARYA	25 (1935)	29	36	79	86
KOZLU	8 (1935)	14	12	18	26
KARABÜK	ÜÇYÜZ!	11	10	31	46

SANAYİLEŞİRKEN KENTLEŞME

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1930-1960 arası kentleşme açısından en ilginç dönemlerden biridir. Bu dönemde bazı süreçler, dönüşümler başlıyor ama konu tam olarak bilinemediği, özümsemediği için hem önem verilmiyor hem de göz ardı ediliyor, dolayısıyla da sorunlar ve çözümler bilimsel temellere dayandırılmıyor.

Öncelikle kentleşmeyi tanımlayalım. Kentleşme; bir yörede, tarım dışı 'endüstri ve hizmetler' üretiminin yapılması ve hem tarım dışı hem de tarımsal üretimin denetiminin, eşgüdümünün yoğunlaşması sonucu, büyüklük (nüfus) yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşmenin, kent niteliği kazanmış yerleşmelerde artması ya da kent niteliğine kavuşmuş yerleşmelerin sayısının çoğalmasındır. Biraz açarsak, dönüşüm hem kentte hem de köyde olacaktır. Makineleşme, modernizasyon yalnızca kentsel değil kırsal-tarımsal üretime de girecektir. Ayrıca özellikle kentlerde endüstrileşmeyi kolaylaştıran, dağıtım, ulaşım, haberleşme ve özellikle kredi örgütleri (bankalar), büyük kuruluşlar-holdingler çoğalacaktır, bütünleşecektir.

Bu kısa tanıtım ışığında, kalkınmış, endüstrileşme sürecini tamamlamış ülkelerle, geri kalmış ülkelerin 'kentleşme' kavramları temelde aynıdır. Yani, tarıma makine girecek, köylü nüfus topraktan kopacak, kentlere geldiğinde de endüstri ve hizmetler (gerçek-marjinal değil) sektörlerince emilebilecektir. Kısaca köylerden gelip nitelikli çalışana, kentliliğe yükselecektir. Gelişmiş ülkelerde 18. yüzyılda başlayan süreç böyle olmuştur.

Peki, bizim tür ülkelerde, kentleşme kavramının önündeki 'aşırı, sahte, az bütünleşmiş' v.b. nereden kaynaklanmaktadır? Bu ülkelerde de dönüşüm kırdan başlamıştır, ama geldikleri kent onları nitelikli şahıslar durumuna getirmeye hazır değildir. Çalışacakları, nitelik kazanacakları fabrika, işyeri, örgüt yoktur ya da azdır. Kısaca kentleşme sürecinin temel ayaklarından kırım itmesi gerçekleşmiş, ancak kentin çekmesi, iş bulma umudu, çocuklara eğitim ve az da olsa sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyinde kalmıştır. 'Ne iş olsa yaparım' 'taşı toprağı altındır' söylemleri, sağlam temeller üzerine oturtulamamış ve yalın bir gözlemlerle geçekondulu, işportalı, dolmuşlu, alt yapısı, ulaşımı zorlanan kentler ortaya çıkmıştır. Bu durum, maalesef kentleşmenin sorun yaratan bir süreç olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Eski kent yeni gelenlerle bir türlü uyum sağlayamamış, aynı hızda değişmemiş ve doğal olarak yeni gelenlerle eski kentliler arasında bir bütünleşme gerçekleşmemiştir, ve dolayısıyla uzun zaman yeni gelenlere nasıl olsa gidecek ya da gitmeli gözüyle bakılmış, ancak onların ucuz emek deposu oluşturdukları da kavrandığından fazla üzerilerine varılmamıştır.

Ülkemizde söz konusu dönemi, kentleşme kavramı açısından iki bölümde incelemek doğru olacaktır. İlk dönem, cumhuriyetin 'planlı' kalkınmaya adım attığı henüz bireylerin elinde yeterli sermaye birikimi olmadığı için gerekli alt yapının devlet tarafından gerçekleştirilmek istendiği, yatırımların özellikle Sümerbank veya Şeker Şirketi¹¹ aracılığıyla yapıldığı, 1930-1945 dönemidir. Önce bu dönemi inceleyelim.

¹¹ Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.

Kentleşme açısından dönemin en önemli özelliği topraktan kopmanın henüz gerçekleşmemiş olmasıdır. Örneğin, 40'lı yıllarda kurulan Kayseri Dokuma Fabrikası'na işçi bulmakta büyük sıkıntı çekilmiştir. Çünkü çalışmaya gelenler kış aylarını seçmişler, yaz aylarında köylerinde tarlalarında çalışmayı tercih etmişler, tarımla uğraşmak için işi bırakmışlardır. Tablolarda da görüldüğü gibi, bu dönemde hızlı bir şekilde büyüyen tek kent Ankara'dır. Başkent'in büyümesi 75 000'den 227 bin nüfusa yükselmesi de son derecede beklenen bir durumdur. Ama, örneğin yukarıda örnek olarak verilen Kayseri ya da Malatya'da doğal artış dışında kayda değer bir büyüme yoktur. Bu durum orta büyüklükte diye nitelenen 100 000 - 20 000 nüfuslu kentlerin neredeyse tümü için geçerlidir. Kısacası dönem, kentlinin kentinde, köylünün köyünde mutlu olduğu dönemdir. Zaten kentlerde yaşayan nüfus tüm nüfusun % 20 si civarlarındadır, yani bir kentleşmeden söz edilemez. Göç yalnızca, Ankara ve İstanbul yönünde gerçekleşmekte, ters yöndeki göç ise 2. Dünya Savaşı nedeniyle Edirne ve benzeri serhat kentlerde görülmektedir.

İkinci dönem, yani, İkinci Dünya Savaşı sonrası ise ülke kentleşmesine damgasını vuran dönemdir. Bu dönem başlarında savaş sona ermiş ve Türkiye gibi ülkelerin tarım sektörüyle kalkınması öngörülmüş (Adam Smith) ve Trumann doktrininin gerçekleşmesiyle Marshall yardımı başlatılmıştır. Marshall yardımıyla, çok kısa bir sürede ülkeye giren traktör sayısı 40 000'dir. Bir traktörün on tarımsal işçi demek olduğu düşünülürse topraktan kopmanın boyutu da görülmüş olur. Buna toprakların miras yoluyla çok küçük parçalara ayrılmış olması ve bazı toplumsal özellikler de etkilenince ister istemez denkler dürülmüş bu defa kesin olarak yola çıkmıştır.

Bu yola çıkmayı kolaylaştıran bir diğer olgu da daha önceki dönemlerde egemen olan 'demiryolu' politikasının yerini, çok etkili bir şekilde uygulanan 'karayolu' politikasının almış olmasıdır. Ulaşım olanakları böylece, köylünün ayağına götürülmüştür. Yine bu dönemde, kırsal kesime yeni ürünler tanıtılmış ya da bunlar yaygınlaştırılmıştır. Kısacası entansif tarım kurumsallaştırılmıştır.

Yine Tablolarda görüldüğü gibi en büyük çekicilik en büyük dört kentimizdedir. (Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana) Bu kentlere gelenler ise bölgelere göre şöyle belirlenmektedir: Ankara, bu dönemde İstanbul'un önünde, Doğu Anadolu ve Kuzey ve İç-Doğu Anadolu'yu da alan bir baraj olma görevini yüklenmiştir. İstanbul'a yönelen göç Karadeniz ve Marmara bölgelerinden oluşmuştur. İzmir, Ege göçlerini İstanbul'la paylaşmıştır. Adana ve Çukurova, Toroslar'dan göç almıştır. Güneydoğu, toplumsal özellikleri nedeniyle bu dönemde henüz harekete geçmemiştir.

Bu dönemde artık orta büyüklükteki kentler ya da il merkezleri yine de o döneme özgü kentleşme süreci nedeniyle nüfus çekmişlerdir. Bu süreç öncelikle evin genç erkeğinin en yakın kent yada il merkezine yalnız olarak göçmesi, sonra büyük kentlerden birine gidip efendilik mücadelesine girişmesi, bu arada kente daha önce göç etmiş bir ailenin yanında kalması, sonra iyi kötü bir iş bulunca (devlet kapısında herhangi bir işi), aileyi (kendi çekirdek ailesini) getirmesi ve en kısa zamanda hemşerilerinin yakınında bir evlik yer edinmesi ve imece usulü ile bir gecekondu sahibi olması şeklinde belirir. Böyle olunca da, hem büyük kentler hem de orta büyüklükte kentlerde ve il merkezlerinde hazır olunmayan, beklenmeyen bir büyüme ve sorunlar ortaya çıkar.

Bu dönemin bir özelliği de sürecin özellikleri doğrultusunda, göç edilen kentlerde 'yamalı bohça'ların oluşumudur. Yani, insanların bölge, il hatta ilçe ve köylere göre bir arada yerleşmeleri ve kentlerde aynı yöreden gelenlerin bir arada yaşaması olgusu oluşmuştur. Bu doğal olarak kentleşmeyi kentle bütünleşmeyi çok yavaşlatan bir durumdur. Yine kentli olmayı erteleyen bir olgu da bu dönemde kentlere göç edenlerin köye bağımlılıklarıdır. Köy her yıl ziyaret edilmiş, kışlıklar hazırlanmış ve gecekondunun bahçesinde mutlaka ailenin gereksinimlerini karşılamak üzere sebze ve meyve ekilmiş, tavuk beslenmiştir. Yani kırsal yaşam alışkanlıkları kentte sürdürülmeye çalışılmıştır. Köyle hem maddi hem de manevi birlikteliğin uzun süre devam ettirildiği gözleniyor. Yine bu dönemin en belirgin özelliklerinden birisi göç edenler arasında, görece refah kavramının yerini henüz görece sefalet kavramına bırakmamış olmasıdır. Yani göç edenlerin kendi durumlarını kentin diğer yörelerinde daha iyi koşullarda yaşayan kişi ya da ailelerle değil, geldikleri yerlerle yani köyde kalanlarla karşılaştırılması ve kentteki her türlü olanağın (konut, iş, yemek, giyim, eğitim, sağlık v.b.) köyle karşılaştırıldığında daha üstün olduğunun benimsenmesidir. Görece sefalet ancak ikinci ve üçüncü nesillerle ortaya çıkacak ve bu durum kentin yeni nüfusunun özellikle siyasi konularda yeni arayışlar içinde olmasına neden olacaktır.

Özetle 1930-1960 yılları arasında ülkemizde 2. Dünya savaşı sonuna kadarki dönem ilk endüstriyel yatırımların yapıldığı, ancak topraktan kopma, tarımda makineleşme henüz yaşanmadığı için kentleşmeden çok da fazla söz edilemeyen buna karşılık 2. Dünya savaşı sonrası ve çok partili yönetimin başlamasıyla köyden kente göçlerin hızlandığı endüstrileşme, örgütleşme, bütünleşme olgularının hız kazandığı ve kentleşmenin geri dönülmez bir olgu, bir süreç olarak kurumsallaştığı bir dönem diye nitelendirilebilir.

Dr. İrem Altan